

HLA SA TEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2021
ROČNÍK 27
NEPRODEJNÉ

9

WWW.PRAHA15.CZ

**SRDEČNĚ
VÁS ZVEME
11.-19. ZÁŘÍ
NA DNY PRAHY 15**
STRANA 14-15

STAŇTE SE DÁRCI

V září se pod záštitou starosty městské části Milana Wenzla můžete setkat se zástupci Českého registru dárců krvetvorných buněk. Proto jsme připravili rozhovor s Gabrielou Hoškovou, tiskovou mluvčí Českého registru dárců krvetvorných buněk IKEM.

ARCHITEKTURA V HOSTIVARĚ

**DÍL 8. – TOVÁRNÍK JIŘÍ
KAMENÍČEK – NEPŘÍZEŇ
OSUDU ČLOVĚKA ZOCELÍ**
Cestou z hospodářské krize začátku 30. let byla specializace firmy na nový typ produktu.

Nenápadná továrna, která vyvážela stroje do Evropy, Asie, Ameriky i Austrálie

Architektura v Hostivaři – Díl 8. Továrník Jiří Kameníček – Nepřízeň osudu člověka zocelí

Příběh hostivařské továrny Jiřího Kameníčka jsme opustili po období konjunktury konce 20. let, na něž navazovalo těžké období světové krize po pádu newyorské burzy v roce 1929. Průmysl se s ním vyrovnával těžce, továrníci ztráceli odbytiště, dělníci práci, mnohé firmy zkrachovaly. Těžké období zažil také Jiří Kameníček, ale šťastně jej překonal.

Cestou z hospodářské krize začátku 30. let byla specializace firmy na nový typ produktu, na tzv. brusky do kulata, které jim opět pomohl vyvinout profesor pražské techniky Otakar Grössl a které se nakonec staly jejich hlavní doménou. Kameníček se pustil do velké zakázky Československých drah na brusky pro výrobu lokomotivních písních tyčí. Tyto stroje vážily 20 tun a jen jejich cena znamenala asi pětinu obrátu firmy, dá se říci, že Kameníček odvážně vše vsadil na jednu kartu, podobné stroje nikdo v republice nevyráběl a krach plánu by pravděpodobně znamenal konec celé firmy. „Všichni zúčastnění měli veliké starosti a často v noci nespali, přemýšlející o rychlém odstranění závad, které se během výroby ukázaly. Přesto byly oba stroje v neuvěřitelně krátké dodací lhůtě sedmi měsíců nakresleny, zhotoveny, vyzkoušeny a k plné spokojenosti zákazníka dodány,“ napsal publicista Josef B. Stránský do sborníku Spolku českých inženýrů.

Vše dopadlo dobře a železniční správa obratem objednala další totožné stroje. Podnik se pustil do pokusů s výrobou menších univerzálních brusek,

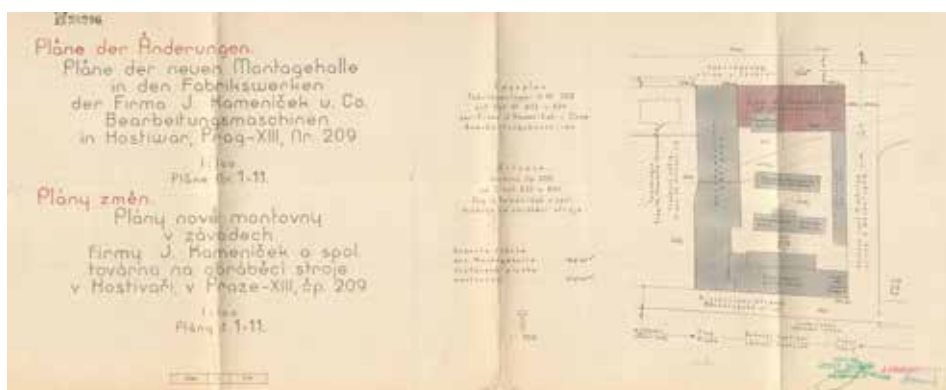
v druhé polovině 30. let mu velké jméno udělal speciální typ brusek bezhrotých. Rozšiřoval odbytiště exportem (např. do Polska, ale třeba také do Číny a Japonska), k výrazným domácím zakázkám patřila spolupráce se Zbrojovkou Brno (tehdy „Československé závody na výrobu zbraní v Brně“), která nevyráběla pouze zbraně, ale též auta nebo různé motory. Právě tato bohatá spolupráce víceméně vedla k tomu, že se Kameníček specializoval a plně zaměřil pouze na brusky, přičemž ostatní strojírenský sortiment vesměs opustil (s výjimkou hoblovacích strojů). Firma už měla skutečně světový zvuk a její výrobky byly k dostání od Evropy přes Asii, Ameriku až do Austrálie.

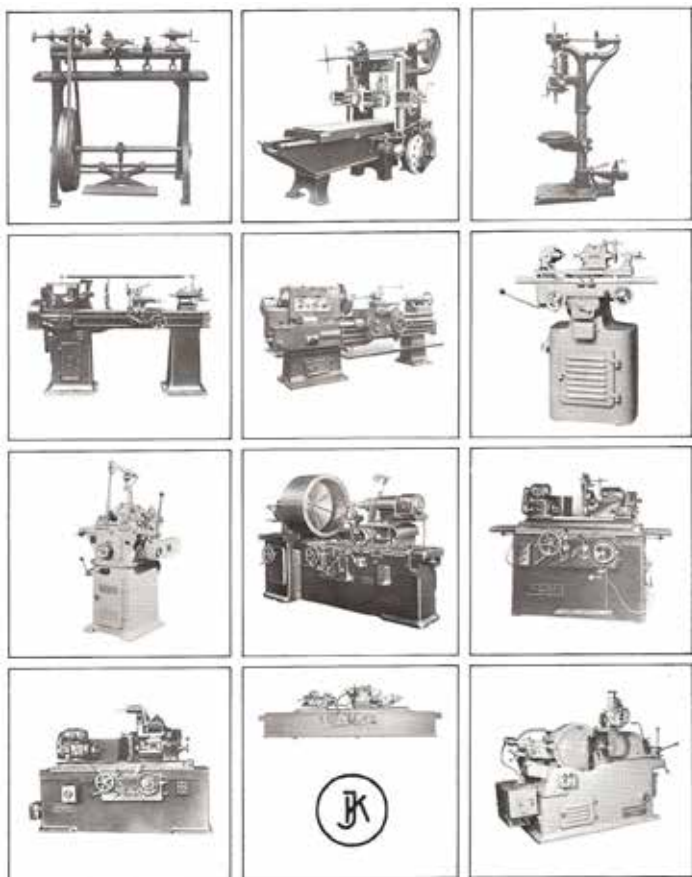
To vše pochopitelně vedlo k dalšímu rozšiřování samotné hostivařské továrny, jež přibírala další a další zaměstnance (před válkou dávala práci asi 340 lidem, přičemž zaučovala několik desítek učňů).

Mnichovská dohoda

Mezitím došlo k dramatickým událostem na poli mezinárodní politiky. Velká Británie a Francie se pokusily zabránit válce souhlasem s postoupením československého pohraničí Německu. Část Čechoslováků chtěla jít republiku bránit, dělníci Kameníčkovy továrny se vedle kolegů např. z hostivařské kabelovny účastnili několikatisícové demonstrace před parlamentem a požadovali postavit se Adolfu Hitlerovi na odpor. „Dejte nám zbraně, půjdeme na ně!“ skandoval dav. Eric Taylor, redaktor britského týdeníku Machinery, tehdy poslal přímo Jiřímu Kameníčkovi adresovaný dopis (zveřejněný např. v Lidových novinách): „Milion Angličanů

Úpravy továrny provedli architekti, jejich práci známe z celé Prahy: Josef Blecha, Karel Caivas nebo Josef Čácha

Střípek z bohatého portfolia Kameníčkovy strojírn

je zahanbeno svoji zahraniční politikou, nemůže pochopiti Chamberlaina – mějte odvahu, odpusťte nám.“ Ve stejném duchu psal Kameníčkov i ředitel londýnské strojírenské firmy Selson Machine Tool: „Cítím se tak zahanben (...), že mně bude za těžko podívatí se vám přímo do očí.“

Sám Jiří Kameníček byl v této době aktivní i v tisku, kde zejména v Národních listech publikoval několik článků o propojení hospodářství s politikou, v nichž hájil liberalismus západních demokracií. Poukazoval na to, že úspěšný boj s nezaměstnaností v totalitních státech je způsoben zejména nadměrným zbrojením, odmítal jak hospodářské vzory Německa, tak Sovětského svazu, již tehdy např. varoval před centralistickým řízením průmyslu. „V státním hospodářství úředník není honorován úměrně s úspěchem, ale za nezdar je odpovědný. Nemá tedy pohnutek, aby se snažil o pokrok a při tom riskoval nezdar,“ uvažoval v Národních listech 29. října 1938. V prosinci stejného roku povzbudivě napsal všem Čechoslovákům: „Silný a zdravý organismus se nezhroutí ranami osudu; naopak zocelí se a zesílí.“

Prosperita válečné doby

Plánům Adolfa Hitlera však nemohlo nic zabránit a začala válka. Kameničkovu továrnu ale okupace nijak neohrozila, paradoxně naopak – Německo strojírenské podniky potřebovalo ve válečné době víc než kdy předtím, takže její produkce i prosperita byly veliké, za války měla až k tisícovce zaměstnanců a obrat se zdvojnásobil. Inženýr Kameníček také vysokých zisků využíval ke zvelebení firmy, přikupoval další okolní pozemky a továrnu zvětšoval a renovoval (přistavěl halu těžké mechaniky,

montážní halu, administrativní budovu, mechanické dílny). Na těchto stavbách se podíleli opět významní architekti a stavitelé. Předně Josef Blecha (1896–1958), pokračovatel slavného rodu strýce Josefa a otce Matěje Blechových, kteří zanechali nesmazatelnou stopu v celé zemi (jmenujme např. hotel Zlatá Husa na Václavském náměstí, palác Rokoko tamtéž či libeňské stavby sokolovny a kostela svatého Vojtěcha). Josef Blecha mladší mimo jiné spolupracoval (s Otakarem Novotným) na stavbě Spolku výtvarných umělců Mánes na Masarykově nábřeží v Praze.

Dalším významným architektem byl Karel Caivas, žák Jana Kotěry. Jeho specializací byly interiéry prodejen, ale do historie se zapsal i stavbou nákladového nádraží Žižkov či domy v Hlubočepích a Dejvicích. A třetím zajímavým jménem, které na dobových výkresech najdeme, je inženýr Josef Čácha, který mimo jiné pracoval na budově slavné čokoládovny Orion nebo na nájemních domech v Dejvicích a Holešovicích.

S podobně zaměřenou sousední Podhajského továrnou měl Kameníček prý gentlemanskou dohodu o vzájemném „nepřetahování“ dělníků, spolupracovali ale také v rámci strojírenského kartelu, v rámci něhož se s konkurenty dohodli na výrobních programech toho kterého závodu. Jiří Kameníček stejně jako Otakar Podhajský zprvu podporovali Národní souručenství a oba se stali členy jeho výboru. Souručenství bylo nacisty tolerované protektorátní politické hnutí, v jehož čele stál Emil Hácha (jenž Kameníčkovu továrnu za války i osobně navštívil) a které mělo sdružovat český lid. S politickým vývojem však muselo postupně prokazovat stále větší loajalitu k Říši a jeho role začala být politicky i morálně značně komplikovaná, po válce bylo zcela odmítnuto a jeho čelní představitelé odsouzeni k vysokým trestům. Jiří Kameníček se však v hnutí neangažoval natolik, aby to jeho jméno očernilo.

V době války se populární volnočasovou aktivitou dělníků Kameníčkova podniku stal fotbal, v lokálních zápasech sbíraly jeho dvě týmové jedenáctky řadu úspěchů, pořádaly dokonce populární hostivařský „Pohár inženýra Kameníčka“ (v němž bojovaly s týmy hostivařské kabelovny, strojírný Otakara Podhájského a obuvnickou továrnou Františka Štěpánka). Sám pan ředitel se ve svém volnu rád věnoval myslivosti.

Znárodnění

Obrovská prosperita a velikost Kameníčкова podniku však také vedla k jeho okamžitému znárodnění bezprostředně po válce. Stát tehdy průmyslové podniky – pokud nepatřily československým kolaborantům nebo německým či maďarským občanům – neznárodnňoval konfiskací a majitel tak měl dostat za továrnu rovnocennou náhradu, k čemuž však vzhledem k politickým okolnostem nikdy nedošlo (vnučky zakladatele firmy se proto v 90. letech neúspěšně se státem soudily). Již v červnu 1945 byla v podniku zavedena tzv. Národní správa, 27. října byla znárodněna zestátněním, zakladatel se rozhodnutí sice bránil, ale vlastnictví firmy neuhájil. Kameníčкова továrna se spolu s Podhajského strojírnami staly základním pilířem nově vybudovaného národního podniku, pojmenovaného nejprve akronymem SPOTOS (Spojené továrny na obrábění stroje), později zkráceně TOS Hostivař. To už je ale zase další historie.

Sám Jiří Kameníček v nejisté poválečné době nejprve s rodinou odjel do Bruselu a posléze po událostech tzv. Vítězného února 1948 emigroval do Kanady, kde přijal nové jméno George Kelton. Ani zde nesložil ruce do klína a pokračoval v úspěšné průmyslové kariéře dál. Dle některých zdrojů se dokonce podílel na vzniku dodnes existující firmy Ramset Ltd., která vyvíjela a proslavila systém nastřelovacích hřebíků. Na svou rodnou zemi nikdy nezapomněl, podporoval exilovou Českou kulturní radu a mimo jiné se v roce 1968 zasloužil o anglický překlad a následné šíření protikomunistického manifestu 2000 slov.

Jiří Kameníček zemřel v Torontu 24. dubna roku 1976, jeho žena Barbora se dožila sametové revoluce, zesnula roku 1990 ve věku úctyhodných 95 let. Společně po sobě zanechali dceru Evu (doktorka radiologie) a syna Josefa (architekt).

● Lukáš Berný, Marie Zdeňková
(za poskytnuté materiály ďakujeme Karlu Krištofovi)